DOROTHY SAYERS SOM APOLOGET

Som detektivförfattare var Dorothy Sayers — det är nu tio år sedan hon slutade — på en gång hederlig och fantastisk. Hennes mordmetoder blev mer och mer osannolika, hon inavlade brottet i ett nyller av osannolika personer och händelser, och i allt högre grad bedövade hon läsarens omdöme genom lysande skildringar, som foga eller intet hade med saken att göra. Till slut blev tekniken irriterande, hon tycktes knappast länge ha kraft att begå det oförnämkomliga mordet, man fick mer av romantisk bakgrund och av lord Peter Wimseys vimsigt-kvicka konversation än av rejält detektivarbete. Men ehederlig var hon aldrig. Liksom hos Chesterton skymtade övernaturliga förklaringar, men de avvisades alltid med förakt. Mord genom klockspel förekom, men inte mord av historiebeskrivarens — säkom hos Agatha Christie och Crofts — eller av personer som man antar vara avförda ur framställningen. Och framför allt: läsaren lurades endast med legitima medel; han blev duperad, men kände sig inte skojad.

Blandningen av rationalism och fantasteri — liksom de intelligenta infallen och den energiska stilen — möter hos Dorothy Sayers även i hennes nya skepnad som trons försvarare. Till kärnpunkterna i hennes senaste bok (Creed or Chaos?, Methuen 1947) hör betonandet av den förnuftenskliga världsförklaringens, dvs. av dogmsystemets primära betydelse. Bokens titel kan leda till förestallningen att Dorothy Sayers hör till de *mångas* som betraktar den religiösa tron främst som ett slags psykisk medicin, som ett medel att skapa lugn och ordning hos människorna och därmed också i världen. Men det är kristendomens sanning, inte dess fördelar som hon i första rummet propagerar för. Hon uttalar sitt förakt för dem som i religionen söker en väg och trösterik tro, en tro som just på grund av sitt allmänna och oklara innehåll är lätt att svälja. Utan dogmer blir kristendomen "ingenting annat än ett mjukligt önskeståndande om ett moraliskt liv". Det är inte tillräckligt "att förena en beskedlig och snäll Jesusaktig sentimentalitet med en vagt humanitär etik"; på den vägen återfaller man i ett urgammalt kätteri. "Endast den katolska kyrkan har bevarat sin prestige, och det beror på att den sätter teologin i förgrunden." "Det är ödesdigert att låta folk tro att kristendomen blott är en känslostämning; det är absolut nödvändigt att hålla på att den först och främst är en rationell förklaring av universum."

Vilka dogmer skall man då tro på, och hur skall det lyckas att tro på dem? När det gäller att besvara de frågorna möter den fantastiska och romantiska Dorothy Sayers. Hon skildrar sina dogmer och hur besvärligt det är att godta dem ungefär på samma sätt som tros- och yrkesbrodern Chesterton förr i tiden; det blir något fastligt och glanslöst just över ormliigheten, och då författaren presenterar den otroliga lösningen är det med samma munterhet som då hon drar fram den mördare som till läsarens förnöjelse och förvillande hållits dold så skickligt och så länge. Ingen trollkarl kan ha mera nöje av sin uppvisning, och ingen kan verka mera

Dorothy Sayers.

hemlighetsfull och initierad. "Det är dogmen som är dramat", förkunnar Sayers — inte den vaga längtan efter godhet, inte de trösterika känslorna, inte löftet "om någonting trevligt efter döden". Men då det nummer som inledes med så ivriga gester och förklaringar verkligen utföres blir nog många läsare besvikna. Varför har den allmäktige och alligode guden skapat en så tvivelaktig värld; varför låt han inte det hela vara eller ordnade ett perfekt dockskåp? Ja, det är, erkänner Sayers, ett mysterium. Endast den skapande konstnären kan svara på frågan, och han vill inte, "ty han är van vid att betrakta all skapande verksamhet som i och för sig berättigad". Här antydes alltså att världen är en konstnärlig nyck från Guds sida — men klart säges det inte ut, det är för stötande. Inför prestationer som dessa — helt i Chestertons stil — undrar man om författarens glädje förklaras av religionens förmåga att trösta eller av konstsyckets förmåga att roa den som utför det.

I början av 1920-talet utgav en amerikansk journalist, Bruce Barton, en egnartad biografi över Jesus, "mannen som ingen känner" (The man nobody knows). Jesus framställdes som en hundraprocentig amerikansk he-man — en duktig fotgängare och sportsman, en trevlig karl och en första klassens försäljare. Ingen lär så totalt ha skrapat bort den Kristusbild som kristna hållit helig och bedningar beundrat; det gällde att "sälja" Jesus till Babbitt. Dorothy Sayers går en smula i samma stil. Jesus var på en gång gud och människa. Som människa var han, framhäver Sayers, ingen träkmänsk, ingen "milk-and-water person". Tvärtom, han kunde vara oförskämd och hetsig, han hade sinne för humor, och han både åt och drack gärna i opassande sällskap. Det är icke Babbitt, men väl en ungdomsprick av den hurtiga typen som denne alltför människlige Jesus erinrar om.

Bäst är Dorothy Sayers då hon låter dogmerna vara och ägnar sig åt psykologisk analys i moraliserande syfte. Uppsatsen om dödssynderna innehåller, trots en tendens till svammel, både skarpsynta reflexioner och anslående uppbyggelse. Och läsaren glömmer aldrig att han har att göra med en livlig och intelligent dam.

Herbert Tingsten

Rättssäkerheten en museisak?

Professor Per Olof Ekelöf har i sina båda inlägg avfärdat frågan om rättssäkerhetsgarantier, först med en hänvisning till att man får lita på domarens objektivitet och sedan, efter advokat Stjernstedts erinran att det icke står så väl till med rättssäkerheten, med en hänvisning till att detta kunde bli ett lämpligt arkivarbete för någon pensionerad jurist. I likhet med Stjernstedt anser jag rättssäkerhetsfrågan vara något ständigt aktuellt, något varom det dagligen och stundligen måste strides.

Den nya rättegångsbalken övergår från ett rättssäkerhetssystem, den lagbundna bevisningens, till ett annat, den fria bevisprövningens. Från det att domaren enligt gällande lag skulle på formella grunder sammanräkna det å ömse håll presterade bevismåttet, får han vid fri bevisprövning lägga till grund för sitt omdöme varje omständighet ägnad att påverka hans uppfattning. Den lagbundna bevisningens kontrollmetod över domaren — med jäv, hel- och halvbevisning etc. — var ingalunda bra, men den var bättre än ingen alls. Ekelöfs påstående att fri bevisprövning redan skulle emellanåt klara stadgande tillämpas av våra domstolar är en beskyllning mot dem för självsvåld och kan minst av allt överflödiggöra rättssäkerhetsgarantier. Hos jäviga vittnen blir säkerligen jävsintresset det viktigaste osäkerhetsmomentet.

Jag har hävdat att rättssäkerhetskontrollen bör utövas i demokratiska former av i saken insatta personer och under full offentlighet. Till dessa i saken insatta personer har jag alltså räknat ej blott lekmannadomare, utan även advokater och rättegångssecresenter. Jag tror icke att man kan kontrollera rättssäkerheten i efterhand, ty protokollet avfattas i regel så att det någorlunda täcker den meddelade domen.

Om något mer än hälften av meddelade domar i *tvistiga* saker är riktiga och rättfärdiga, får man kunske vara ganska nöjd. Kan man uppnå högre procential, är det ju bra. Jag är sålunda icke skeptisk emot den fria bevisprövningen i och för sig, men jag är skeptisk mot fri bevisprövning utan någon ordnad kontroll i rättssäkerhetshänseende som ersätter den lagbundna bevisprövningens kontrollmetod.

Jag har icke sagt att fri bevisprövning leder till att domaren gissar sig fram, men jag erinrar att domaren vid fri bevisprövning får rätt att gissa sig fram samt att rättssäkerheten blir lidande på om gissningen är okontrollerad.

Icke heller har jag jämfört vittnesbevisning och indicibevisning, vilket vore orimligt, eftersom även indicierna måste styrkas med vittnen.

Jag har återgivit två anekdoter, som visar hur folkets tal går om dessa två domare, att de ha en individuell dragning en åt ett håll, den andra åt det andra hållet. Jag har ingalunda gillat att domaren avviker från det objektiva åt något visst håll. Jag har sålunda icke heller anklagat de svenska domarna för att låta sig påverkas av klassamhörighet med de besuttna.

Jag är ense med Ekelöf om vittnesbevisets vanskilighet och om vanskligheten t. ex. att med ledning av jäviga vittnen bedöma andra människors avsikter och tankar. Om Ekelöf vill göra gällande att en viss bedömning av en motsägande bevisning med jäviga vittnen är den riktiga och objektiva, vore det av intresse att få en förklaring från honom hur då t. ex. Högsta Domstolen i plenum kan dela sig i 10 mot 11. Var det då de 11 som var objektiva, men icke de 10? Jag tror icke det finns någon annan objektivitet i avgörandet än genomsnittet av åriiga och kunniga människors bedömande. Det är därför vi har flera domare i Högsta Domstolens plenum, 21 stycken. I första instans fyller vi ut gratis med lekmän, som såvitt möjligt bör representera skilda åsiktsdningar. Längre än till en genomsnittsanmng, en genomsnittsrättvisa kan vi inte komma.

Ingen kan helt frigöra sig från sin miljö och sin klass. De är ett med hans personlighet och följer med honom, även då han skall döma. Det är därför, jag, i likhet med vad som gäller i de stora kulturländerna, tror att rättssäkerheten bättre gagnas av den genomsnittsvärdering, som framkommer ur en kollegial domstol, bestående av kunniga demokratiskt valda lekmän vid sidan om yrkesdomaren, och som icke är engagerad i den utredning åklagaren och advokaten lägger fram.

Individuell rösträtt för nämnden är ej mitt propos, utan gällde sedan urminnes tider tills rösträtten för 200 år sedan åsidosattes av ämbetsmannaväldet — märk väl i sin tur bundet av den lagbundna bevisningens regler. Bl. a. processkommissionen föreslog individuell rösträtt för nämnden.

Det skulle glädja mig om Ekelöf ville se mera seriöst på rättssäkerhetsproblemet.

Arvid Rudling

Det moderna Stockholm köper hos
SKOPIRA
Kungsgatan 48—vid Hötorget

KLINTOLJA
— som linolja, men licensfri
Tillv.: KLINT, BERNHARDT & Co AB., FÄRG- och FERNISSFABRIK, STOCKHOLM 3.

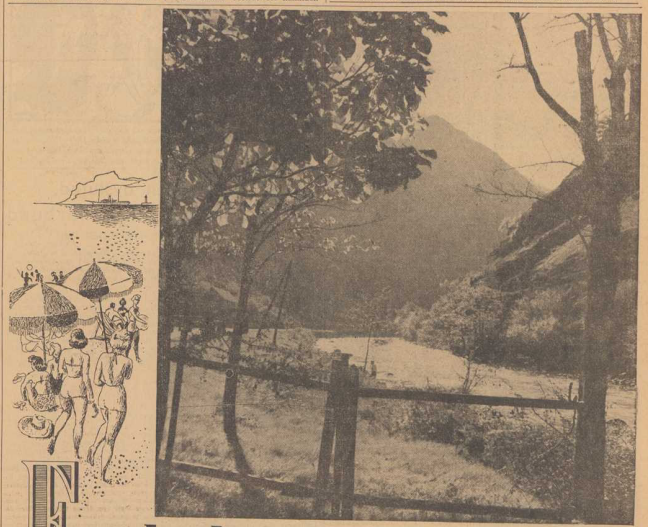

Frankrike hälsar Er välkommen!

Turisttrafiken till Frankrike har kommit i gång på allvar. Ni, som under alla de långa krigsåren längtat dit, är nu hjärtligt välkomna.

Viseringen är slopad för svenskar, och förbindelserna blir allt tätare. Ni har att välja mellan flyg, tåg, buss eller båt. Tänk bara på att reservera plats i god tid.

Inom Frankrike fungerar trafiken normalt. Hotellen har rustats upp och har t. ex. alla varmvatten. Maten på hotell och restauranger har blivit både rikligare och bättre. Sedan 1:sta juli är tobaken fri.

Ni som har sen semester, förläng sommaren - res till Frankrike!

Lär känna den franska landsbygden

Välj den del av landet där Ni allt efter tycke och smak får den bästa valutan för Er reskassa.

Rivieran Alperna Bretagne Baskiska kusten

Lät Er resebyrå ordna resan. Rekvirera sista numret av tidskriften "Frankrike-Sverige" — resenumret. Ni erhåller det kostnadsfritt genom resebyråerna eller Franska Turistbyrån, som även lämnar broschyrer och upplysningar om Frankrikes många bad-, kur- och rekreationsorter.

FRANSKA TURISTBYRÅN
VASAGATAN 16. Tel. 10 38 76. STOCKHOLM

NOTISER om Musik

Furtwangler har varit och är ju alltjämt ett stridsämne: ska han dömas, hårt eller milt, för sin underdånighet mot Hitler eller ska han inte dömas alls? En som vet vad han ska svara på den frågan är Thomas Mann. I ett intervjuutlandne under Pennklubbsmötet i Zürich framhöll han — enligt Max Tau i Verdens Gang — att trots de ansträngningar som gjorts att rensa luften i Tyskland kan reaktionen alltjämt fira de största triumfer. Just Furtwängler anser han vara det bästa exemplet på den saken. "Han var det tredje rikets representant i utlandet, og da han for noen uker siden igjen tikk lov til å dirigere i Tyskland, da oppstod undergrunnskreftene den symbolske betydning. De krøp fram fra sine huler, de kom for enda en gang personlig å stadfeste sin egen fortid. De fór opp fra benkene og hyllet Furtwängler. Forskjellen mellom den gamle forsamling i Sportpalast og denne var ikke stor i de allertes syne. Jeg har hørt Furtwänglers forsvarsskrift. Han påstår, at ingen jødisk musiker ble uppagt i hans orkester. De hadde alle gått frivillig." Thomas Mann tilfogger: "Virkelig vanskelig er det i Tyskland i dag for de ærlige mennesker, som i det trofie rike sto alene og som nå igjen står alene."

*

En norsk kulturdelegation var nyligen på besök i Ryssland, varvid musiken representerades av de båda kompositörerna Klaus Egge och Harald Saeverud. De uttryckte i hemkomststerjurerna stor förtjusning över den vänlighet som hade visats dem. Ryssarna hade tydligen — som de numera brukar — lagt stor vikt vid att demonstrera den kulturella regionalismen. Denna gång var det Georgien som förevisades och som till normännens förvåning visade sig äga en hög musikkultur, vilande på folkmusikens grund. Särskilt danserna och visskatten gjorde intryck. Georgien ligger ju i Kaukasus, och Egge anser sig kunna konstatera att "folkene der har denne kjære, frie mostakelighet som vi selv har": norsk musik bör därför bli rätt förstådd av georgierna. Mindre spekulativ är i det sammanhanget Saeverud, som emellertid avslutningsvis säger: "Jeg tror på Sovjet-Samveldets store fremtid — ikke som leder av en verdensrevolusjon, men som en rekke nasjonalstater med sterk framgang på kulturens område." Det var väl just den tron som värderna ville implants, vilket ju inte hindrar att den kan vara riktig. Men — för att hålla sig till kulturen — man undrar hur det kommer att gå med framstegen så länge regimen inte släpper efter på de stränga kraven på "socialistisk realism"; när ett fritt experimenterande inte är tillåtet brukar konsten lätt urarta till banalitet. Det har ju också visat sig att inte ens ett geni som Sjostakovitj har undgått denna fara när han har försökt upptråda i en musikdräkt av korrekt sovjetrealistiskt snitt.

Till sist må Klaus Egges slutvinjett anföras: "Som et siste pussig poeng fra Russlandsturen vil jeg nevne da de sang og spilte fedrelandssangen på den røde plass 1. mai. Da det 1.200 mann store jamtsjarorkester satte i, brakt et kanonskudd fra Kreml sikkurat på hver tung taktdel. Virkningen var utrolig."

*

På tal om rysk musik kan nämnas att Izvestija häromdagen innehöll en redogörelse för vad som inträffat på operans område sedan den senaste regeringsordern om ideologisk uppstramning inom konsten utfärdades. En klar förbättring har inträtt: de nationella motiven ur historien har fått tråda tillbaka för ämnen som rör samhälleliga realiteter. Allt är dock ännu inte väl bestält. Det beror kanske främst på att libretto författarna inte har uppnått den ideologiska standard och allmänna skicklighet som dagens Ryssland måste kräva av dem. Som ett avskräckande exempel anför tidningen en libretto författare som hade kommit på den befängda idén att framställa kvinnorna i ett partisanförband som dumma gäss utan förmåga att delta i de egentliga striidshandlingarna.

Dessuton arbetar libretto författarna inte effektivt nog. Stora operan i Moskva har sålunda beställt en opera av Sjostakovitj efter en roman av Fadejev — "Det unga gardet" —, men han väntar alltjämt på libretton. Eftersom två andra kompositörer redan har hunnit göra var sin opera efter just den romanen, tyckte man kanske att det är ganska rimligt om det uppstår svårigheter när den tredje libretton ska smickras till. I all synnerhet som "Det unga gardet" tycks vara en mycket klen roman. Men förklaringen till tvevn är inte svår att finna. Det är här frågan om en bok som har skrivits på officiell beställning. Den handlar om de ungkommunister som under kriget ledde en underjordisk sabotagelinja mot tyskarna i Krasnodon. "Handlingen bygger på fakta, och personerna uppträder under sina verkliga namn. Det är alltså till hälften en krönika, till hälften en roman, vars huvudsyfte är att visa den kommunistiskt sedelada ungdomens idealitet och offervilja. Romanen, som utkom redan 1945, har också blivit föremål för mycket berömmande uttalanden i sovjetpressen." Citatet är hämtat ur en recension som nyligen stod att läsa i det första häftet av "Ryssk bokrevy".

*

En amerikansk serie musikböcker för barn i så där tolv—trettonårsåldern utgos av Hyperion Press. Den består av korta biografier över kända musiker, något idealiserade givetvis, men avgjort upplysande och instruktiva. Varje volym är rikt illustrerad med teckningar och akvareller, och böckerna har även i övrigt en typografiskt tilltalande och lättlästa utstyrsel. Grieg och Paganini hör till dem som fått vara med — båda skildrade av *Lillian Day* —, och när man läser om dem undrar man en lite idén, vore något att fundera på även för svenska förläggare. Som en första orientering borde levnadsteckningar av det slaget ha en uppgift att fylla.

L. W—a

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.